

अखिलहेतुहेतुत्वं प्रपंचयति भूरिति स्वस्यादिरहंकारः अजामाया तस्या आदिः पुरुषः एते ये जगतो हेतवस्ते सर्वे तव अंगभूताः अंगात् श्रीमूर्तेर्भूताः उपसर्जनभूता वा ॥ २ ॥ नन्वतिस्तुतिः कथं क्रियते अहमेवान्यत उत्पन्नस्तत्परतंत्रश्चेत्याशंक्यत वैशामाया त्वत्पारमार्थ्यं तु न कोऽपि वेदेत्याह नैतदिति एते अजा आदि र्येषां ते आत्मनस्ते स्वरूपं न विदुः अनात्मतया जडत्वेन कारणेन जडत्वे हेतुः गृहीताः प्रत्यक्षादिभिर्दृष्टाः न ह्यजडो दृग्गोचर इति भावः ननु जडामां मा जानंतु जीवस्तु ज्ञास्यतीत्यत आह अज इति स अजो ब्रह्माऽपि अजाया गुणैरनुबद्धः आवृतः गुणातीतं ते तव स्वरूपं न वेद अन्यः कुतो ज्ञास्यतीति यद्वा प्रकृत्यादयः आत्मनः स्वरूपं तव स्वरूपं च न विदुः जडत्वादेव जीवस्तु तान् आत्मानं च वेत्ति न पुनस्त्वरूपं पमिति यथोक्तं हंसगुह्ये देहोऽसवोऽक्षामनवो भूतमात्रानात्मानमन्यं च विदुः परं यत् सर्वं पुमान्वेद गुणांश्च तज्ज्ञो न वेद सर्वज्ञमनंतमीड इति ॥ ३ ॥

भूस्तोयमग्निः पवनः खमादिर्महान जादिर्मन इन्द्रियाणि ॥ सर्वेन्द्रियार्था विबुधाश्च सर्वे ये हेतवस्ते जगतोऽंगभूताः ॥ २ ॥ नैते स्वरूपं विदुरात्मनस्ते ह्यजादयोऽनात्मतया गृहीताः ॥ अजोऽनुबद्धः स गुणैरजाया गुणात्परं वेदन ते स्वरूपम् ॥ ३ ॥ त्वां योगिनो यजंत्यद्वा महापुरुषमीश्वरम् ॥ साध्यात्मं साधिभूतं च साधिदैवं च साधवः ॥ ४ ॥ त्रय्या च विद्यया केचित्त्वां वै वैतानिका द्विजाः ॥ यजंते विततैर्यज्ञैर्नाना रूपामराख्यया ॥ ५ ॥ एकेत्वाऽखिलकर्माणि संन्यस्योपशमंगताः ॥ ज्ञानिनो ज्ञानयज्ञेन यजंति ज्ञानविग्रहम् ॥ ६ ॥

ननु यदि केऽपि न जानंतिकथं तर्हि संसारनिवृत्तिर्जीवानामित्याशंक्य साक्षादगोचरत्वेऽपि येन केनापि मार्गेण भजतां त्वंगम्योऽसीत्याह त्वां योगिन इति हैरण्यगर्भादयोऽध्यात्माधिभूनाधिदैवसाक्षिणं महापुरुषं तदंतर्यामीश्वरं नियंतारं च यजंति ॥ ४ ॥ तदेवं सांख्ययोगोऽकीकृत्योक्तौ त्रयीमार्गं कर्मज्ञानभेदेन दर्शयति त्रय्याचेति श्लोकद्वयेन वैतानिकाः कर्मयोगिनः त्वां वैत्वा मेव यजंते ननु ते इन्द्रवरुणवाय्वादीन्यजंते ननु मामिति अत आह नानावज्रहस्तादीनि रूपाणि येषां ते येऽमरास्तेषामाख्ययानाम्नात्वा मेव यजंत इति अयं भावः ऐंद्रवारुणादिसूक्तैरिन्द्रादयः सर्वैश्वर्येण प्रकाशयंते न च सर्वैश्वरा बहवः संभवन्ति अतो नामभेदेन त्वा मेव यजंत इति तथा च श्रुतिः सप्रथमः सप्रकृतिर्विश्वकर्मा सप्रथमो मित्रावरुणोऽग्निः सप्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वा न तस्मा इन्द्राय हविरा जुहोतीति ॥ ५ ॥ ज्ञानयज्ञेन समाधिना ॥ ६ ॥